

DR. PRIM BERTRAN ROIGÉ
IN MEMORIAM
(Bellcaire d'Urgell, 28 de desembre de 1948
Barcelona, 29 de desembre de 2014)

El dia 29 de desembre de 2014 va morir el doctor Prim Bertran Roigé, professor titular d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona i secretari de la revista *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*. Ens va deixar massa aviat i la seva família, en primer lloc, però també el Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica, la Universitat, els alumnes... hem notat aquesta gran pèrdua. Tant el dia del seu enterrament a Bellcaire, o el dia del funeral a Barcelona a mitjan gener, com l'homenatge que es va fer a la Facultat de Geografia i Història el mes de maig van posar de manifest la vinculació del Dr. Prim Bertran amb la Universitat, especialment la seva amistat amb els alumnes.

Es va formar com a mestre d'ensenyament primari a Lleida (1968), es va llicenciar en Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona (1973) i va estudiar el doctorat al Real Colegio Mayor de San Clemente de los Españoles de Bolonya (1973-1976). Aquesta formació el va portar a ser professor titular de la Universitat de Barcelona (1984). L'any 2010 va aconseguir l'acreditació de catedràtic per l'ANECA-Ministerio de Educación.

Durant els seus anys de professor va desenvolupar una prolífica producció científica centrada en l'edat mitjana. Va participar en excavacions arqueològiques i en va dirigir, alhora que va publicar un article sobre el cementiri jueu de Lleida i un altre sobre un jaciment tan important com el de Santa Coloma d'Àger. Va estudiar la pobresa, l'assistència als pobres, els hospitals i l'Almoïna de la Catedral de Lleida, i més endavant, la fiscalitat eclesial medieval, l'orde de Sant Joan de l'Hospital, l'alimentació o l'Església catalana. Va participar en projectes de recerca dels quals van resultar treballs sobre els mercats, els cereals, l'alimentació, la fam i les caresties, les elits financeres, el crèdit públic i el deute i la fiscalitat. Alguns d'aquests estudis els va presentar en congressos, simposis i reunions científiques de tot nivell. En el seu currículum es comptabilitzen unes seixanta aportacions entre ponències i comunica-

cions, a més de les ocasions en què va formar part dels comitès organitzadors dels congressos, de les presidències de sessions, o en què va ser organitzador d'activitats culturals en alguns congressos o trobades científiques.

Dels articles del Dr. Prim Bertran volem destacar els publicats a la revista del Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica, de la qual era secretari des de feia poc més d'un any. Així, en la revista *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia* hi trobem articles sobre onomàstica,¹ arqueologia² o temes d'història com l'alimentació, la fiscalitat, l'Església o la història de la universitat.³

També va publicar els seus articles en revistes com *Miscel·lània de Textos Medievals*, *Hispania Sacra*, *Boletín de la Real Sociedad Arqueológica de Tarragona*, *Analecta Sacra Tarraconensis* o *Studia Albornoiana*, articles que dedicava a la història de l'Església, als ordes militars o al Real Colegio Mayor de San Clemente de los Españoles de Bolonya.⁴ Els articles relacionats amb el seu entorn més proper (l'Urgell, la Noguera, el bisbat i el comtat d'Urgell o l'Almoina de Lleida) van ser publicats a *Urgellia* i a *Ilerda*.⁵ També col·laborava amb *Anuario de Estudios Medievales*, en què sovint pu-

1. «Notes sobre demografia i onomàstica lleidatanes de finals de l'edat mitjana. El fogatge de 1491», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, núm. 1 (1980), p. 143-171.

2. «Hallazgo de sepulturas antropomorfas y de una ollita gris en Bergús (Cardona)», *Acta Historica...*, núm. 3 (1982), p. 171-182; amb F. Fité: «Primera aproximació a la ceràmica grisa i als "graffiti" del castell d'Oronens (Àger)», *Acta Historica...*, núm. 5-6 (1985), p. 385-341.

3. «La fiscalitat eclesiàstica en els bisbats catalans (1384-1392)», *Acta Historica...*, núm. 18 (1997), p. 281-300; «L'alimentació dels pobres, hostes i servidors al palau pontifici d'Avinyó (1375)», *Acta Historica...*, núm. 20-21 (1999), p. 369-380; «Estudiants catalans a la Universitat de Bolonya (segle xiii)», *Acta Historica...*, núm. 23-24 (2002), p. 123-144; «L'Almoina Pontificia d'Avinyó. Els seus inicis (1316-1324) en temps de Joan XXII», *Acta Historica...*, núm. 25 (2003), p. 291-316; «Els llibres del batlle de Cervera, Galzeran Sacirera (1459-1460)», *Acta Historica...*, núm. 26 (2005), p. 875-901; «La feudalització de la sociedad catalana», *Acta Historica...*, núm. 30 (2010), p. 515-518; «La cuina pontificia sota Bonifaci VIII», *Acta Historica...*, núm. 31 (2014), p. 189-196.

4. «Les despeses del Gran Prior de Catalunya de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (1419)», *Miscel·lània de Textos Medievals*, núm. 6 (1992), p. 165-197; «La "dècima" del bisbat de Barcelona (1391-1392)», *Miscel·lània...*, núm. 7 (1994), p. 371-498; «Gregori IX i la canònica de Santa Maria de Mur», *Analecta Sacra Tarraconensis*, núm. 46 (1973), p. 37-41; «Notas en torno al cuerpo religioso-militar fundado por J. P. Constans», *Hispania Sacra*, núm. 26 (1973), p. 373-386; «Donacions de la comtessa Dolça d'Urgell als ordes religiosos (1184-1210)», *Analecta Sacra...*, núm. 49-50 (1976), p. 41-51; «Voto del Colegio de España en defensa de la Inmaculada», *Studia Albornoiana*, núm. 35 (1979), p. 779-794; «Ceremonias fúnebres por los monarcas españoles en el Colegio de San Clemente», *Studia...*, núm. 36 (1979), p. 401-424; «Huéspedes ilustres del Colegio de España: Pío VI y la familia real de Etruria», *Studia...*, núm. 36 (1979), p. 425-464.

5. «El Liber Feudorum Viccariae Pallariensis», *Ilerda*, núm. 38 (1977), p. 77-94; «El menjador de l'Almoina de la Catedral de Lleida. Notes sobre l'alimentació dels pobres lleidatans al 1338», *Ilerda*, núm. 40 (1979), p. 79-114; «Notes sobre els orígens d'unes poblacions urgellenques: la Fuliola, Boldú i Bellcaire als segles xi i xii», *Ilerda*, núm. 42 (1981), p. 237-272; «Tàrraga en la revolta catalana contra Joan II», *Ilerda*, núm. 43 (1982), p. 359-375; «Per a un diplomata d'Ermengol VII (1154-1184)», *Ilerda*, núm. 45 (1984), p. 147-174; «La fundació de Vilaplana (Baronia de Rialb, la Noguera) 1171», *Ilerda*, núm. 46 (1985), p. 329-334; «Dolça, comtessa d'Urgell i els orígens del monestir de les Franqueses», *Urgellia*, núm. 1 (1978), p. 291-300; «La dècima del bisbat d'Urgell corresponent a l'any 1391», *Urgellia*, núm. 2 (1979), p. 257-346; «Notes sobre l'origen i expansió de la moneda d'Agramunt (1164-1200)», *Urgellia*, núm. 3 (1980), p. 307-318; «Demografia i onomàstica del Baix Urgell segons un document

blicava ressenyes i notes bibliogràfiques, igual que a *Índice Histórico Español*. D'algunes d'aquestes revistes era, a més, membre del consell de redacció.⁶

Era membre dels consells de redacció de revistes com *Medievalismo*, *Anuario de Estudios Medievales*, *Acta Historica et Archaeologica Mediævalia*, *Índice Histórico Español*, *Tamid*, *Urgellia*, *Boletín de la Real Sociedad Arqueológica Tarraconense* o *Miscelánea Medieval Murciana*.

La història de l'Església,⁷ el comtat d'Urgell⁸ o la història local⁹ van ser objecte de llibres i monografies. Al costat d'aquests temes mai no va descuidar l'atenció al seu poble, Belcaire d'Urgell.¹⁰ Tots aquests estudis posen de manifest el profund coneixement que el doctor Bertran tenia de les fonts documentals, algunes de les quals va editar.¹¹ També cal destacar les diverses estades que va dur a terme a l'Archivio Segreto Vaticano, que li van permetre elaborar els treballs sobre l'Església.

El Dr. Prim Bertran era requerit per participar en diferents actes culturals, conferències, presentació de llibres, taules rodones o visites culturals. Així feia difusió de la història i de la cultura, sobretot de la història del seu poble i de les terres de Ponent. Les seves conferències plenes d'erudició, de referències documentals i de conceptes històrics arribaven a qualsevol públic gràcies a la seva habilitat per fer entendre el passat. Era membre de l'Institut de Recerca en Cultures Medievales (IRCVM) de la Universitat de Barcelona, de l'Institut d'Estudis Ilerdencs i de la Sociedad Española de Estudios Medievales, de la qual fou secretari.

El llegat del doctor Bertran va més enllà dels més de dos-cents articles de revistes i capítols de llibres, setze llibres monogràfics, una desena de pròlegs de llibres i nom-

del 1415», *Urgellia*, núm. 4 (1981), p. 369-385; «La collecta del "Maridatge" de 1496 al bisbat d'Urgell», *Urgellia*, núm. 5 (1982), p. 305-330; «El capbreu-llevador de la comanda de Susterris (1378)», *Urgellia*, núm. 8 (1986-1987), p. 379-419.

6. *Medievalismo*, *Anuario de Estudios Medievales*, *Acta Historica et Archaeologica Mediævalia*, *Índice Histórico Español*, *Tamid*, *Urgellia*, *Boletín de la Real Sociedad Arqueológica Tarraconense* o *Miscelánea Medieval Murciana*.

7. El santuari de Santa Maria de Salgar, Lleida, Instituto de Estudios Ilerdenses, 1973; Sant Miquel de Cellers i els canonges regulars de Sant Agustí, Lleida, Instituto de Estudios Ilerdenses, 1975; El bisbe Ferrer Colom: la llum, els tapissos i les portades plateresques de la Seu Vella, Lleida, Amics de la Seu Vella i Pagès Editors, 1992; Mil·lenari de la butlla del papa Silvestre II (1001-2001), Andorra la Vella, Serigraf, 2001.

8. La dinastia condal de Urgel, desde los orígenes hasta su unión a la corona, Barcelona, Real Cuerpo de la Nobleza de Cataluña, 1997.

9. Notícies històriques del Palau d'Anglesola (segles xii-xvii), Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1981; El rector de Vallfogona, Francesc Vicent Garcia, i les terres de Lleida, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1982; Noves aportacions sobre la repoblació de Verdú: en el centenari de la seva carta de franquesa (1184-1984), Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1984.

10. Belcaire d'Urgell. Perfil històric, Belcaire d'Urgell, Ajuntament de Belcaire d'Urgell, 1982; Cròniques de Belcaire d'Urgell (1912-1919), de Jaume Arqué, Belcaire d'Urgell, Ajuntament de Belcaire d'Urgell, 1992.

11. Catálogo del Archivo del Colegio de España, Bolonya, Real Colegio de España, 1981; El libro del baile real de Daroca (1383-1385), Lleida, Estudi General, 1981; Aportació al butllari de l'Estudi General de Lleida, 1345-1460, per Vicente Beltrán de Heredia y Ruiz de Alegría (†) O.P., Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1985.

broses ressenyes. No s'ha d'oblidar que, per damunt de tot, en l'àmbit acadèmic, era professor, mestre. Ensenyava història medieval a la llicenciatura i al grau d'Història, i era professor de màster i doctorat. I sempre ho feia amb la senzillesa i amb el temor del mestre que comença, malgrat haver iniciat la seva carrera el 1976. Era habitual també veure'l pels passadissos o a la cafeteria de la Facultat envoltat d'alumnes que seguien les seves explicacions fora de l'aula. I gosava organitzar passejades per la Barcelona medieval, a la cartoixa de Montalegre o a algun lloc que ell creia que els seus alumnes havien de conèixer. Són memorables els seus viatges a Poblet, Cardona, Montblanc o Roma, viatges que quedaran per sempre en la memòria de tots aquells qui vam conèixer el Dr. Prim Bertran. Al nostre departament recordarem també, sempre, com estava de preocupat per la Universitat, per la Facultat, pel bon funcionament de la revista de la qual era secretari. Perquè tot allò que feia ho feia amb passió i amb compromís.

Daniel Piñol Alabart
Director del Departament d'Història Medieval,
Paleografia i Diplomàtica
de la Universitat de Barcelona